Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle

Lausunto
18.5.2017

Asiantuntijakuuleminen 19.5.2017

Hallituksen esitys laiksi julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden alueellista tarjoamista ja työelämäkokeilua koskevasta kokeilusta

Hallituksen esityksen mukainen kokeilu julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen alueellisesta tarjoamisesta ja työelämäkokeilusta toteutettaisiin 1.8.2017–31.12.2018. Esityksen mukainen kokeilu koskee viittä kuntapohjaista aluetta Satakunnassa, Varsinais-Suomessa, Pirkanmaalla, Pohjois-Savossa ja Lapissa. Kokeilussa olisi mukana 24 kuntaa ja se toteutetaan 5 työ- ja elinkeinotoimiston (TE-toimisto) toimialueella.

Kokeilualueita ovat Satakunnassa Pori ja Rauma, Varsinais-Suomessa Naantali, Paimio, Raisio ja Turku, Pirkanmaalla Kangasala, Lempäälä, Nokia, Orivesi, Pirkkala, Punkalaidun, Sastamala, Tampere, Vesilahti ja Ylöjärvi, Pohjois-Savossa Kuopio, Siilinjärvi ja Tuusniemi sekä Lapissa Kemi, Kemijärvi, Rovaniemi, Sodankylä ja Tornio. Työelämäkokeilua kokeilisivat Pori ja Rauma sekä Kuopio, Siilinjärvi ja Tuusniemi.

Kokeilun tavoitteet

Kokeilun tavoitteena on vähentää pitkäaikaistyöttömyyttä ja vaikuttaa työllisyysasteen nostamiseen. Kokeilun tavoitteena on myös valmistautua maakuntamallin tuottajarakenteeseen, kehittää asiakaslähtöisiä palveluja ja palvelujen tuottamistapoja sekä lisätä asiakkaille tarjottavaa lähipalvelua. Uutena palveluna kokeiltaisiin työelämäkokeilua kuntouttavan työtoiminnan sijaan. Tavoitteena on kokeilla palvelua, joka soveltuisi niille työttömille, jotka nyt jäävät julkisten työvoimapalvelujen ulkopuolelle sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien takia.

Kokeilun kohderyhmät

Pääsääntöisesti kokeilukunnat ovat valinneet kohderyhmiksi pidempään työttömänä olleet ja nuoret työttömät työnhakijat. Kokeilualueittain kohderyhmät ovat:

- Satakunnassa alle 25-vuotiaat, jotka ovat olleet yhtäjaksoisesti työttöminä vähintään kuusi kuukautta sekä iästä riippumatta kaikki työmarkkinatukea työttömyyden perusteella vähintään 200 päivää saaneet
- Varsinais-Suomessa alle 25-vuotiaat sekä kaikki, jotka ovat olleet yhtäjaksoisesti työttöminä vähintään 12 kuukautta
- Pirkanmaalla työmarkkinatukeen tai peruspäivärahaan oikeutetut työttömät
- Pohjois-Savossa TYP-lain piiriin kuuluvat sekä kaikki yhtäjaksoisesti työttöminä vähintään 12 kk olleet, jotka eivät tänä aikana ole olleet työllistymistä edistävässä palvelussa
- Lapissa kaikki yhtäjaksoisesti työttöminä vähintään 12 kk olleet jotka eivät tänä aikana ole olleet työllistymistä edistävässä palvelussa

Kokeilun piiriin kuuluisi kokeilun alkaessa noin 40 000 työtöntä työnhakijaa. Kokeilualueittain kohderyhmien koko vaihtele lähtötilanteessa 3 000–22 000. Kokeiluun ohjattaisiin uusia asiakkaita kokeilun keston aikana aina kohderyhmäkriteerien täyttyessä.

Kokeilun sisältö ja toimeenpano julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen osalta

Kokeilussa laajennettaisiin kuntien toimivaltaa julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen tarjoamisessa. Kunta vastaisi TE-toimiston sijaan kohderyhmänsä palveluprosessista ja julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden tarjoamisesta. Tehtävä on kunnille uusi. Asiakasprosessista vastaaminen tarkoittaa, että kunta huolehtisi työnhakijoiden haastattelusta, palvelutarpeen arvioinnista sekä työllistymissuunnitelman laatimisesta. Kunta vastaisi myös työnhakijoiden ohjaamisesta palvelutarpeiden mukaisiin julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin tai muihin tarpeen mukaisiin palveluihin, myöntäisi palkkatukea työnhakijoita palkkaaville työnantajille sekä tekisi sopimuksen työkokeilun järjestämisestä.

Kokeilualueilla lakia kuntouttavasta työtoiminnasta, lakia työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta ja lakia kotoutumisen edistämisestä sovellettaisiin poikkeavasti siten, että TE-toimisto ei osallistuisi kohderyhmien osalta lakien toimeenpanoon.

Kokeilua varten ei ole osoitettu erillistä määrärahaa valtion tulo- ja menoarviossa, vaan kokeilu toteutettaisiin kohdentamalla olemassa olevia resursseja uudelleen. Esityksen mukainen toimivallan laajentaminen aiheuttaa resurssien siirtoja valtiolta kunnille. Kokeilualueilla TE-toimistojen virkamiehiä siirrettäisiin valtion virkamieslain 20 §:n nojalla työskentelemään koko- tai osa-aikaisesti kokeilukuntien työnjohdon ja valvonnan alaisina kunnan toimivaltaan kokeilussa kuuluvissa tehtävissä.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) kiintiöisivät osan työllisyysmäärärahasta käytettäväksi kokeilun kohderyhmille tarjottaviin julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin. Kunnat voisivat käyttää työllisyysmäärärahaa palkkatuettuun työhön ja starttirahaan sekä julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain mukaisiin korvauksiin. Kokeilun toteuttaminen edellyttää muutoksia työ- ja elinkeinohallinnon asiakastietojärjestelmään, laitehankintoja sekä uusien yhteyksien luomista valtion verkkoon.

Esitys kokeilulaiksi on valmisteltu laajapohjaisessa yhteistyössä keskeisten ministeriöiden, keskushallinnon, Kuntaliiton ja kokeilualueiden edustajien kanssa. Työelämäkokeilua koskevat säännökset on valmisteltu yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa. Työ- ja elinkeinoministeriön virkamiesvalmistelussa tuotiin esille myös mahdollisuus toteuttaa kokeilulle asetetut tavoitteet ilman lainsäädännön muutosta ja toimivallan siirtoa kunnille. Vaihtoehdossa kokeilun tavoitteisiin pyrittäisiin hallinnollisesti kevyemmin menettelyin ja pienemmin kustannuksin. Vaihtoehtoinen toteutus mahdollistaisi asiakaslähtöisen toimintamallin rakentamisen ja tukisi vuodesta 2019 alkaen toteutettavaa palvelujen järjestämisvastuun siirtoa maakunnille. Vaihtoehtoinen toteutus on pääpiirteissään kuvattu hallituksen esityksessä.

Kokeilualueiden ELY-keskukset ja TE-toimistot eivät lausunnoissaan tukeneet esityksen mukaista toimivallan laajentamista.

Kokeilun vaikutukset

Kokeilu ei muuta työttömän työnhakijan oikeuksia ja velvollisuuksia työnhakijana. Kokeilussa on tarkoitus kehittää toimintatapoja, palveluyhdistelmiä ja palvelujen tuottamistapoja, jotka nykyistä paremmin vastaisivat pidempään työttömän olleiden palvelutarpeisiin ja edistäisivät työllistymistä avoimille työmarkkinoille. Kokeilu lisäisi kuntien mahdollisuuksia vaikuttaa palvelujen tarjoamiseen niille työttömille, joiden työttömyyden aikaisesta työmarkkinatuesta ne maksavat osan. Kunnille kokeilu tarjoaa myös mahdollisuuden valmistautua palvelujen tuottajan tehtävään maakuntauudistuksessa. Palvelujen ja niiden tuottamistapojen kehittäminen voi lisätä yritystoimintaa kokeilualueilla. Työttömyyden väheneminen pienentää työttömyydestä julkiselle taloudelle aiheutuvia kokonaiskustannuksia.

Kokeiluhankkeiden toimeenpanon tueksi on käynnistynyt Valtioneuvoston kanslian rahoittama arviointi- ja toimintatutkimus. Tutkimus kestää marraskuun 2018 loppuun ja sen toteuttaa konsortio Demos Helsinki (Demos ry), MDI ja Common Dialogues (Nommoc Seugolaid osk).

Tutkimuksen avulla on tarkoitus arvioida kokeilun vaikuttavuutta ja muun muassa tunnistaa toimintamalleja, palveluja ja niiden tuottamistapoja, jotka olisivat hyödynnettävissä maakuntamallissa. Tutkimuksen tuloksia olisi tarkoitus olla käytettävissä jo kokeilun aikana.

Hanna Liski-Wallentowitz
erityisasiantuntija
TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖ